

На моє глибоке переконання, Едвард Мунк є суто музейним художником, уявити його твори у приватних помешканнях важко, хоча, безперечно, вони там є. До нього можна приходити, до нього необхідно повертатись, у нього є чого вчитись, від нього багато можна почути, але бути з ним у перманентному вимірі — це не просто неможливо, це небезпечно. Він — геній на відстані, бо нас із ним розділяють береги символічної річки, вступати у води якої довелося митцю. Проте ціну за ці ігри зі смертю він сплатив дуже високу.

1. Rolf E. Stenersen. Edvard Munch — Nærbilde av et geni. — Oslo, 2012.
2. Petr Wittlich. Edvard Munch. — Stockholm, 1987.
3. Nic Stang. Edvard Munch. — Oslo, 1972.
4. Åse Krogsrud. Munchs første strek. — Oslo, 2012. — 150 s.
5. Anne Buschhoff. Liebe, Angst und Tod in Werken von Edvard Munchs. Zeitgenossen — Max Klinger, Odilon Redon, Felicien Rops, Felix Vallotton und andere // Kunsthalle Bremen: Edvard Munch — rätsel hinter der Leinwand. — DuMont. — 2011. — S. 220–232.
6. Едвард Мунк // Великие художники. — Ч. 92. — С. 10.

Катерина ГОНЧАР,
аспірант ІПСМ НАМ України, мистецтвознавець

ТРАДИЦІЇ І НОВАЦІЇ В СУЧАСНОМУ ДЕКОРАТИВНО–ПРИКЛАДНОМУ МИСТЕЦТВІ УКРАЇНИ

К. Гончар. Традиції і новації в сучасному декоративно-прикладному мистецтві України.

В статті розглядаються мистецтвознавчі праці, в яких висвітлено проблему дослідження традицій та новацій у сучасному декоративно-прикладному мистецтві.

Ключові слова: народне мистецтво, фольклор, декоративно-прикладне мистецтво, інновації.

К. Гончар. Традиции и новации в современном декоративно-прикладном искусстве Украины.

В статье рассматриваются искусствоведческие труды, в которых освещена проблема исследования традиций и новаций в современном декоративно-прикладном искусстве.

Ключевые слова: народное искусство, фольклор, декоративно-прикладное искусство, инновации.

C. Gonchar. Traditions and innovations in the modern decorative-applied art of Ukraine.

The paper discusses studies of art which highlights the problem of research of traditions and innovations in contemporary arts and crafts.

Keywords: folk art, folklore, decorative-applied art, innovation.

Наукове вивчення декоративно-прикладного мистецтва почалось з другої половини XIX ст., з праць дослідників оздоблення житла, зокрема К. Широцького [1], В. Щербаківського [2] і Д. Щербаківського [3]. Особливості розвитку орнаментики як важливої складової народного мистецтва досліджували А. Міллер [4], Г. Павлуцький [5] та М. Біляшівський [6], який одним з перших звернув увагу на можливість використання традиційних орнаментальних мотивів у книгодрукуванні. В той час вийшов ряд альбомів з декоративно-прикладного мистецтва, зокрема вишивки [7], дерева, кераміки [8], до підготовки яких долучалася й О. Пчілка [9].

Призначенням альбомів було показати розмаїття традицій народного мистецтва, взірці слугували прикладом для майстрів, які надалі розвивали цей пласт культури через кустарні промисли [10]. Автори відбирали виключно автентичні вироби, не позначені чужорідною художньою стилістикою, тому речі брали з приватних чи музейних колекцій, збирали їх під час етнографічних експедицій. У підготовці альбомів брали участь професійні художники, зокрема С. Васильківський [11], М. Самокиш [12], Є. Прибильська [13] та ін. Серед митців були й ті, які самі збирали колекції творів народного мистецтва, як М. Бойчук, В. Кричевський, О. Кульчицька, О. Сластьон, А. Ждаха, Є. Прибильська та ін. Дехто з художників долучався до співпраці з народними майстрами в артілях, майстернях. У такому тандемі народжувалися новації; художники шукали можливість використати традиційні техніки, іконографію орнаментів, колорит в умовах розвитку промисловості. Ці новітні тенденції М. Біляшівський зазначив у передмові до каталогу виставки «Народне мистецтво Буковини й Галичини» (К., 1917).

У мистецтвознавчій літературі початку ХХ ст. основна увага приділялась проблемі вивчення та збереження народних традицій в декоративно-прикладному мистецтві. Явища відходу від них часто мали негативний характер — спрощення декору і технології, використання орнаментів з журналів чи інших чужорідних взірців. Звернення професійних художників до образотворчого фольклору відбувалось як протидія явищам регресу в народному мистецтві.

В історично складний період, у 1920–1940 рр., тривали дослідження, спрямовані на фіксацію, осмислення та збереження українського народного мистецтва, праці, що містили детальні описи побутових виробів, експонатів у фондах музейних збірок. Народне мистецтво, яке було органічною складовою селянського середовища, активно залучалося до оздоблення інтер'єрів адміністративних та громадських споруд, набуваючи при цьому нових ознак і відповідаючи на нові вимоги. Ці явища висвітлювались у мистецтвознавчій літературі, часто зазнаючи жорсткої цензури, спрямованої на пропаганду так званих «радянських цінностей».

Дослідження народного мистецтва тривало в радянському мистецтвознавстві другої половини ХХ ст. Значна увага приділялась залученню народного мистецтва в художню промисловість. В роботі Н. Манучарової «Декоративно-прикладне мистецтво Української РСР» (К., 1952) було зроблено огляд української художньої промисловості, подано історію заснування артілей, заводів, фабрик у місцях осередків традиційних промислів. Автор наводить багато прикладів залучення народних майстрів до роботи на художньо-промислових підприємствах та результати їх співпраці з професійними художниками. Окреслюючи новації в традиційному народному мистецтві, вона називає нові сфери його використання в архітектурі, вказує на ті зміни, що сприяють успішному впровадженню традиційних форм у масове виробництво. «Традиції народних майстрів, творчо перероблені в умовах соціалістичного суспільства, допомагають працівникам підприємств промислової кооперації Української РСР виготовляти вироби, корисні і потрібні радянському споживачеві, і цим самим брати участь у розвитку народного господарства республіки» [14, с. 76]. Визначальною була теза «майстер–колектив» [14, с. 77]. У кінці 1950 — на початку 1960-х рр. опубліковано книжки мистецтвознавців А. Будзана [15], Ю. Лащука [16], К. Матейка [17], В. Рожанківського [18] та ін., що розглядали регіональні аспекти народного мистецтва. Таким чином було здійснено ґрунтовне дослідження історії розвитку ремесел у тій чи іншій місцевості, визначено персоналії, що працювали у цих галузях, та здійснено аналіз творів з окресленням формотворчих і художньо-стилістичних особливостей. Варто згадати також серії видань: «Українське народне декоративне мистецтво. Декоративні тканини» (К., 1956), «Українське народне декоративне мистецтво. Різьба і розпис» (К., 1962)

та «Українське народне мистецтво. Різьблення та художній метал» (К., 1962). У цих публікаціях, що досліджували історію, генезу, художньо-технологічні засоби народного мистецтва, велика увага приділялася традиціям, що стали базою для радянського декоративно-прикладного мистецтва. В них наводяться зразки творів народних майстрів, у тому числі виконані на підприємствах художньої промисловості та за ескізами професійних художників. Наголошується на тому, що встановлення творчих взаємозв'язків між професійними художниками та народними майстрами сприяють їх взаємозбагаченню [47; 8]. Серед змін, що сталися в декоративному мистецтві в радянський період, дослідники називали появу сюжетності та радянської символіки в традиційних виробках: «Зберігши національну своєрідність і самобутність мистецтва Радянської країни, художники збагатили його соціалістичним змістом і цим розвинули прогресивний хід традиції» [19].

Здобуття незалежності 1991 р. змінило курс розвитку України, сформувались нові пріоритети, що викликало зміни в соціальному та економічному секторах. Зникла політична цензура, автори отримали змогу вільно висловлювати свої думки. Поступово відходячи від радянських кальок, автори науково обґрунтовано висвітлювали особливості мистецтва України. На початку 1990-х рр. вийшла праця Т. Кари-Васильєвої «Українська вишивка» (К., 1993). Висвітленню взаємовпливу традицій та новацій у кераміці присвячено розділ «Традиції та сучасність» у книзі О. Голубця «Львівська кераміка» (К., 1991), що охоплює період кінця 1980 — початку 1990-х рр. Досить велику увагу тогочасному стану галузі приділили автори підручника «Декоративно-прикладне мистецтво» Є. А. Антонович, Р. В. Захарчук-Чугай, М. Є. Станкевич (Львів, 1992). У мистецтвознавчих працях першої половини 1990-х рр. піднімалися питання сучасного стану народного мистецтва, співвідношення професійного та народного, його майбутнього за нових умов. Про це йдеться у статтях О. Петрової [20], В. Прахіна [21], О. Стрижака [22]. До проблем вивчення, аналізу образотворчого фольклору в сучасному професійному мистецтві звертались Г. Скляренко [23], Т. Орлова [24], С. Янева [25]. Особливості збереження традиції в гобелені досліджувала Є. Шимчук [26, с. 77–79]. Фольклорні мотиви у гобелені розглядала С. Євсюкова [27]. Поява нового виду монументально-декоративної кераміки висвітлювалася в працях О. Ханко [28]. В огляді виставки П. Ганжі «Різдвяний салон: від трипільців до модерну» автор здійснив аналіз творів з погляду використання народних традицій, окресливши новації та невіддале цитування орнаменту.

У мистецтвознавчих публікаціях 1990-х рр. не містилось ґрунтовних досліджень розвитку образотворчого фольклору, використання у творах сучасних художників народних традицій чи їх трансформацій із зазначенням втрат на кшталт культурного коду, семантики, естетичних критеріїв, що відповідали духовній культурі народу. Більше уваги приділялось введенню новацій.

Початок нового тисячоліття — час активної виставкової діяльності, активних творчих пошуків, започаткування нових проектів. В мистецтвознавчих працях відзначалися зміни в декоративно-прикладному мистецтві в роки незалежності. У рамках проекту З. Чегусової, що включав підготовку видання «Декоративне мистецтво України кінця ХХ ст. 200 імен: Альбом-каталог» (К., 2002) та проведення виставки творів сучасних українських художників декоративно-прикладного мистецтва, було підібрано найбільш високохудожні твори для презентації цієї галузі в сучасному вітчизняному та зарубіжному арт-просторі. Автор у вступній статті наголосила, що мала на меті представити всі течії та напрямки декоративного мистецтва Незалежної України. Звернення до традиційного мистецтва вона називає в числі течій, що виникли у 1980-х рр., та не зупиняється на цьому питанні більш детально. В монографії Т. Кари-Васильєвої та З. Чегусової «Декоративне мисте-

цтво ХХ ст. В пошуках Великого стилю» (К., 2005) здійснено спробу відтворення єдиного мистецького стилю в Україні протягом ХХ ст., коли народне мистецтво виступило одним із чинників, навколо якого об'єднувались художники-професіонали. Автори досліджують використання образотворчого фольклору в творчості художників початку століття, застосування народних традицій в радянській промисловості та у роботах художників вже незалежної України.

Художній деревообробці, вишивці, художнім тканинам присвячені дослідження 2000–2010 рр. М. Станкевича [29], О. Никорак [30], Т. Кари-Васильєвої. У цих монографіях поряд з дослідженням традиційного мистецтва міститься огляд творів професійних художників, що апелюють до давніх народних традицій, у тому числі й на сучасному етапі. В книзі «Історія української вишивки» (К., 2008) Т. Кара-Васильєва виділила розділ «Традиції та сучасність», в якому висвітлює застосування вишивки в моделюванні, в текстилі, в художній промисловості професійними художниками та народними майстрами останніх десятиліть. Видання Т. Ніколаєвої «Український костюм: Надія на ренесанс» (К., 2005) містить розділ «Народні традиції та професійна творчість у моделюванні сучасного костюма. Стиль. Мода. Традиції», де розкривається питання інновацій в народному костюмі. Огляд сучасної художньої кераміки містить колективна праця «Кераміка України» (К., 2009). Історія, становлення та сучасний розвиток художнього скла розглядається у виданні «Скло України» (К., 2004). В ній охарактеризовано напрями творчості художників, репродуковано вироби інноваційного характеру. Детально зупинився на розвитку художнього скла Ф. Черняк у навчальному посібнику для студентів вищих навчальних мистецьких закладів «Львівське гутне скло другої половини ХХ ст.» (Львів, 2006). Сучасний стан галузі розкрито у другому розділі «Гутне скло — джерела творчості», де є підрозділ «Творчо-експериментальні пошуки львівських митців», у якому автор розглядає новації та переосмислені народні традиційні техніки в творчості сучасних художників гутного скла.

Колективне видання «Історія українського мистецтва» у 5 томах (К., 2007) містить розділ «Професійне декоративне мистецтво 1990-х», автор якого З. Чегусова наголошує, що в процесі інтеграції мистецтв у 1990-х рр., взаємопроникнення його окремих видів і жанрів утвердилась рівноправність декоративного мистецтва з іншими видами художньої діяльності. Вона аналізує основні художньо-формалістичні пошуки в декоративному мистецтві 1990-х р., зупиняючись на новаціях, що виникли у згаданий період, окреслює звернення художників до традиційного мистецтва. Співавтори альбому «Відродженні шедеври» (К., 2009) Т. Кара-Васильєва та Г. Коваленко розглядають експеримент співпраці провідних художників-авангардистів О. Екстер, Є. Прибильської, Л. Попової та народних майстрів Г. Собачко-Шостак, Є. Пшеченка, В. Довгошиї, ілюструючи результати проекту відтворення за ескізами художників-авангардистів вишивок студентами та викладачами Київського Інституту декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука.

У дисертаційних дослідженнях 2000-х рр. здійснено аналіз новацій на основі народної спадщини в творчості професійних художників. Це стосується лише костюма [31] й текстилю [32]. У докторській дисертації О. Голубця «Мистецьке середовище Львова другої половини ХХ ст. (соцреалізм і свобода творчості)» народне мистецтво розглядається як одна зі складових мистецького середовища міста [33].

У мистецтвознавчих наукових збірниках, профільних періодичних виданнях, каталогах періоду 2000-х рр. висвітлювались основні процеси в галузі декоративно-прикладного мистецтва в контексті загально-мистецьких явищ. Значна увага приділялась художньому текстилю, що почав стрімко розвиватись завдяки виставковим проектам. У Львові відбулось «Всеукраїнське бієнале експериментального текстилю», вийшов каталог виставки (Л., 2009). Того ж року в «Мистецтвознавчих

студіях» вийшла стаття Т. Печенюк «Шаліли, шаліємо, чи будемо шаліти далі? (До питання новацій у сучасному художньому текстилі)», в якій автор звертає увагу на питання новацій, виникнення яких вбачають у феномені «мистецтва першоелементів», «колажного мислення» та «колажного простору», що мав місце в місцетві поч. ХХ ст. Бієнале та трієнале художнього текстилю знайшли висвітлення у працях Н. Борисенко [34], З. Чегусової [35]. З. Чегусова в статті «У заповітному колі трієнале» [36] відзначає, що до експозиції виставки організатори включали твори різного спрямування, від традиційних до найсучасніших. Культуротворче значення сучасного художнього текстилю висвітлено в статті З. Чегусової та Т. Печенюк «Художній текстиль як складова національно-культурного простору (про Першу та Другу всеукраїнські трієнале художнього текстилю)» [37] та Г. Кусько «Сучасний український текстиль: еволюція, досвід, перспективи» [38]. Збереженню народних традицій в костюмі присвячені публікації О. Цимбалюк [39], О. Косміної [40]. Народний костюм як виразник національної ідентичності — тема науково-практичної конференції 2008 р. в Національному музеї українського народного декоративного мистецтва. За її матеріалами опубліковано збірник наукових праць, де міститься стаття Г. Щербія «Український костюм за умов глобалізації» (К., 2008). На необхідності вивчення народного костюма для його подальшої інтерпретації у сучасному вбранні наголошує О. Федина [41]. До теми народного костюма в сучасному соціумі зверталися автори монографії «Український *modus vestiendi* — спосіб зодягання» (К., 2008). Дехто з сучасних мистецтвознавців здійснив спробу оцінити роль вищих художніх навчальних закладів у збереженні та розвитку народних традицій в декоративно-прикладному мистецтві, зокрема О. Слободян [42], Б. Чіх-Книш [43], З. Чегусова [44], О. Тканко [45], Г. Тищенко [46]. Традиції у творчості професійних художників декоративно-прикладного мистецтва досліджувала О. Новицька [47]. Декоративно-ужиткове мистецтво: традиція-інованція-менеджмент — тема, що стала основою анкети, розміщеної в журналі «Образотворче мистецтво», на питання якої пропонувалося дати відповідь мистецтвознавцям та художникам. Відповіді опублікували З. Чегусова, М. Шнайдер-Сенюк, О. Бабенко, Г. Стельмашук. У численних статтях З. Чегусова порушувала різні проблеми сучасного декоративно-прикладного мистецтва, зокрема у статті «Традиції та інновації в професійному мистецтві України 90-х рр. ХХ ст.», більше уваги приділяючи все ж новаціям. В іншій праці — «Трансформація образу в професійному декоративному мистецтві України 80–90-х рр. ХХ ст.» вона вивчає його зміни, пов'язані з новою репрезентацією творів у цей період та на початку ХХІ ст. [48]. Стан сучасного декоративно-прикладного мистецтва, розвиток його традицій розглядають Т. Мисковець [49] та О. Павлова [50]. Діяльність професійних художників, творчість яких позначена рисами образотворчого фольклору, висвітлюється у публікаціях П. Саварчука [51], О. Голубця [52], І. Бекметової [53], П. Ходанич [54] та ін. В мистецтвознавчих дослідженнях 2000-х рр. основну увагу приділено саме новаціям у творчості художників декоративно-прикладного мистецтва, питанню співвідношення традиції та інновації, натомість використання образотворчого фольклору ґрунтовно не досліджувалось.

1. Широцький К. Очерки по истории декоративного искусства Украины. Художественное убранство дома в прошлом и настоящем / Тип. В. С. Кулженко — К., 1914. — Т. 1.

2. Щербаківський В. Українське мистецтво — *L'art d'Ukraine*. — Л. — К., 1913.

3. Щербаківський Д. Символіка в українському мистецтві // Зб. секції мистецтв українського наукового товариства. — К., 1921. — Вип. 1; Щербаківський В. Українське мистецтво. Дерев'яне будівництво і різьба на дереві. — Львів, — К., 1913.

4. Миллер А. Лотос в малорусском орнаменте // Труды 14 археолог. съезда в Чернигове в 1908 году. — Москва, 1911.

5. Павлуцький Г. Історія українського орнаменту / З передмовою М. Макаренка. — К., 1927.
6. Біляшівський М. Про український орнамент // Записки українського наукового товариства в Києві. — 1908. — № 3. — С. 40–53; Біляшівський М. Дещо про українську орнаментику // Сяйво (Київ). — 1913. — № 3. — С. 72–78.
7. Альбом українських узорів (гладь, вирізування і мережка). Присвячується Заньковецькому повітові на Полтавщині / Упор. Я. і Г. Клунними. — К., 1915. — 10 таб.
8. Гончарные изделия (главнейшие формы). — Полтава: Издание кустарного склада Полтавского губернского земства, 1913. — Серия IV. — Вып. 1–3.
9. Пчілка О. Українські узори. Зібрала Олена Пчілка. — К., 1912.
10. Краткий обзор кустарных промыслов Черниговской губернии. — Чернигов, 1914.
11. Шероцкий К. Мотивы украинского орнамента: К альбому художника С. Васильковско-го // Украинская жизнь. — 1912. — № 11. — С. 64–70.
12. Мотивы украинского орнамента (рисунки С. Васильковского и Н. Самокиша). — Харьков, 1912. — 40 табл.
13. Прибильська Є. Колекція номінованих мотивів буковинської вишивки, зібрана Євгенією Прибильською й відшита Єфросинією Данилевич у Черевцях // Народне мистецтво Галичини й Буковини. — К., 1919.
14. Манучарова Н. Декоративно-прикладне мистецтво Української РСР. — К., 1952.
15. Будзан А. Різьба по дереву в західних областях України (XIX–XX ст.). — К., 1960.
16. Лащук Ю. Гуцульська кераміка. — К., 1956.
17. Матейко К. Народна кераміка західних областей УРСР. XIX–XX ст.: Історико-етнографічне дослідження. — К., 1959.
18. Українське народне мистецтво. Різьблення та художній метал. — К., 1962.
19. Манучарова Н. Українське народне декоративне мистецтво. Різьба і розпис. — К., 1962.
20. Петрова О. Про сприйняття народної спадщини професійними художниками // Образотворче мистецтво. — 1991. — № 5. — С. 10–12.
21. Прахін В. Народне мистецтво завтра: відродження чи імітація? // Образотворче мистецтво («Ти творець», окреме число журналу). — 1996. — № 1. — С. 10–11.
22. Стрижак О. До питання про взаємодію народного мистецтва і професійної художньої діяльності як складових національної культури // Українська народна творчість у поняттях міжнародної термінології. — К., 1995. — С. 27–32.
23. Скляренко Г. До питання про фольклоризм у сучасному українському мистецтві за матеріалами Других Гончарівських читань / Музей ім. І. Гончара. — К., 1996.
24. Орлова Т. Етноестетика в поняттєвому контексті сучасного мистецтвознавства // Українська народна творчість у поняттях міжнародної термінології. — К., 1996. — С. 13–18.
25. Шимчук Є. Львівський гобелен // Образотворче мистецтво. — 1997. — № 1. — С. 77–79.
26. Янева С. Некоторые аспекты изучения пластического фольклора // Українська народна творчість у поняттях міжнародної термінології. — К., 1996. — С. 19–23.
27. Євсюкова С. Фольклорно-етнографічні мотиви в сучасному гобелені // Народна творчість та етнографія. — 1994. — № 5–6. — С. 26–30.
28. Ханко О. Утвердження української монументальної кераміки // Образотворче мистецтво. — 1998. — № 2. — С. 61; Ханко О. Явище українського образотворення // Образотворче мистецтво. — 1998. — № 1. — С. 8; Ханко О. Поезія гончарства (нотатки з III Всеукраїнського симпозиуму монументальної кераміки в Опішному) // Образотворче мистецтво. — 1999. — № 3–4. — С. 31.
29. Станкевич М. Українське художнє дерево XVI–XX ст. / НАНУ. Ін-т народознавства. — Львів, 2002.
30. Никорак О. Українська народна тканина XIX–XX ст.: типологія, локалізація, художні особливості / Інтер'єрні тканини (за матеріалами західних областей України). — Львів, 2004. — Ч. 1.
31. Гурдіна В. В. Трансформації українського традиційного вбрання в дизайні сценічного костюма: Автореф. дис. ... канд. мистецтвознав. — Х., 2012.
32. Андріяшко В. Д. Київська школа художнього текстилю XX ст. (Джерела. Розвиток. Перспективи): Автореф. дис. ... канд. мистецтвознав. — Л., 2009.
33. Голубець О. М. Мистецьке середовище Львова другої половини XX ст. (соцреалізм і свобода творчості) [Текст]: Автореф. дис. ... д-ра мистецтвознав. — К., 2003.
34. Борисенко Н. Шлях був нелегким. I Всеукраїнська Трієнале текстилю // Образотвор-

че мистецтво. — 2005. — № 1. — С. 56–57.

35. Чегусова З. Від традицій до сучасних новацій (про Другу трієналле текстилю) // Образотворче мистецтво. — 2008. — № 1. — С. 18–19.

36. Чегусова З. У заповітному колі трієнале // Українське мистецтво. — 2008. — № 4. — С. 169–185.

37. Чегусова З., Печенюк Т. Художній текстиль як складова національно-культурного простору (про Першу та Другу всеукраїнські трієнале художнього текстилю) // Студії мистецтвознавчі. — 2009. — № 1. — С. 79–100.

38. Кусько Г. Сучасний український текстиль: еволюція, досвід, перспективи // Студії Мистецтвознавчі. — 2009. — № 1. — С. 113–117.

39. Цимбалюк О. Фольклорні традиції в сучасному сценічному костюмі // Регрес і регенерація у народному мистецтві. — К., 1998. — С. 253–265.

40. Косміна О. Створення сучасного сценічного костюма як вияв регенерації української культури // Регрес і регенерація у народному мистецтві. — К., 1998. — С. 243–253.

41. Федина О. Вивчення українського народного костюма кінця XIX — початку XX ст. як джерела інтерпретації в сучасному дизайні одягу (методологічний аспект) // Музеї народного мистецтва та національна культура: Зб. наук. праць. — К., 2006. — С. 238–241.

42. Слободян О. Інститут у Косові як осередок національної мистецької освіти. До 125-річчя художньо-промислового інституту на Гуцульщині // Образотворче мистецтво. — 2007. — № 4. — С. 62–64.

43. Чіх-Книш Б. Традиції та майбутнє мистецтва Гуцульщини // Образотворче мистецтво. — 2009. — № 3. — С. 95–97.

44. Чегусова З. Художниці-викладачі Київського державного інституту декоративно-прикладного мистецтва та дизайну імені Михайла Бойчука як носії традицій львівської школи // Образотворче мистецтво. — 2009. — № 3. — С. 70–73.

45. Тканко О. Здобутки Львівської школи моделювання // Образотворче мистецтво. — 2007. — № 2. — С. 36–37.

46. Тищенко Г. Традиції не вмирають // Образотворче мистецтво. — 2006. — № 4. — С. 30–31.

47. Новицька О. Етномистецька традиція як засіб збереження та відтворення художнього досвіду // Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство. — 2009. — Вип. 15–16. — С. 8–14.

48. Чегусова З. Роль символу, знака, міфу в професійному декоративному мистецтві України на межі XX–XXI ст. // Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії. — 2008. — № 8. — С. 146–151.

49. Мисковець Т. Секція декоративно-прикладного мистецтва // Образотворче мистецтво. — 2009–2010. — № 4–1. — С. 12–13.

50. Павлова О. Особливості розвитку українського декоративно-прикладного мистецтва в кінці XX–XXI ст. // Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка. — 2011. — № 15 (226). — С. 91–96.

51. Саварчук П. Від традиції до самобутності пластики // Образотворче мистецтво. — 2000. — № 3–4. — С. 90–91.

52. Голубець О. Відчуття безперервності традицій. Тарасу Левківу–60 // Образотворче мистецтво. — 2000. — № 3–4. — С. 52–53.

53. Бекметова І. Сад Неллі Ісупової // Образотворче мистецтво. — 2007. — № 3. — С. 52–53.

54. Ходанич П. Сучасний гобелен і етнокультура: творчий портрет Терези Чувалової // Образотворче мистецтво. — 2007. — № 1. — С. 54–55.